

2. Κοινωνικά χαρακτηριστικά

Η ταυτότητα της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας με την έννοια της κοινωνικής συνοχής και συνειδήσης, λόγω ιστορικών καταβολών και διαμορφωμένης νοοτροπίας, δεν είναι τόσο έντονη, όσο σε άλλες ιστορικές Περιφέρειες της Χώρας (όπως π.χ. Θεσσαλία, Ήπειρος κλπ.).

Υπάρχουν σημαντικοί παραδοσιακοί, ιστορικοί δεσμοί της Αιτωλοακαρνανίας με την Ήπειρο και την Δυτική Στερεά Ελλάδα (Καρπενήσι, Άμφισσα κλπ.), και αντίστοιχες παλιές διαφορές κουλτούρας με την Πάτρα – Αχαΐα όπως και διασυνδέσεις των ΠΕ Ηλείας και Αχαΐας με τις άλλες ΠΕ της Πελοποννήσου (Μεσσηνία, Αρκαδία κλπ.) και με τα Ιόνια νησιά (Ζάκυνθος, Κεφαλονιά, Ιθάκη κλπ.), που ακόμη και σήμερα καθιστούν όχι σαφή αυτή την ταυτότητα.

Προκύπτει επομένως έντονη η ανάγκη για ενδυνάμωση της ταυτότητας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και της άμβλυνσης των τοπικών αντιπαλοτήτων και τοπικιστικών αντιλήψεων, που παρουσιάζονται σε ορισμένες περιπτώσεις και που δημιουργούν εμπόδια στην αναπτυξιακή πορεία της και στην με ορθολογικό τρόπο επίλυση των προβλημάτων της.

Εξάλλου η ύπαρξη και δημιουργία δεσμών και διασυνδέσεων της Περιφέρειας με άλλες γειτονικές περιοχές είναι μια από τις κύριες προϋποθέσεις της ανάπτυξής της και πιθανώς να αποτελέσει μελλοντικά την βάση για την διεύρυνσή της, ώστε να συμπεριλάβει όλο το δυτικό τμήμα της χώρας σε μια προοπτική λιγότερων και διευρυμένων σε μέγεθος Περιφερειών κατά το πρότυπο των Περιφερειών των χωρών της Ε.Ε.

Κατά συνέπεια η διεύρυνση και ενίσχυση των δεσμών και των συνεργασιών με τις γειτονικές περιοχές παραμένει ως βασική κατεύθυνση και για την άρση της "απομόνωσης" που χαρακτηρίζει ολόκληρο το δυτικό διαμέρισμα της χώρας, καθώς και των ορεινών περιοχών της ενδοχώρας.

Κοινωνικοί Δείκτες

Από τα στοιχεία του πληθυσμού μπορούμε να υπολογίσουμε τους παρακάτω κοινωνικούς δείκτες, αφού παρακάτω τους ορίσουμε:

- **Δείκτης Κοινωνικών Βαρών:** Λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό του πληθυσμού μέχρι 14 ετών και του πληθυσμού από 65 ετών και πάνω ως προς τον πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών.
- **Δείκτης Κοινωνικών Βαρών από παιδικό πληθυσμό:** Λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό του παιδικού πληθυσμού (έως 14 ετών) στο πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών.
- **Δείκτης Κοινωνικών Βαρών από γεροντικό πληθυσμό:** Λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού (από 65 ετών και πάνω) στο πληθυσμό ηλικίας 15-64 ετών.
- **Δείκτης Γήρανσης:** Λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό του γεροντικού πληθυσμού (από 65 ετών και πάνω) στον παιδικό πληθυσμό.
- **Αναλογία Αντικατάστασης:** Είναι το αντίστροφο του Δείκτη Γήρανσης δηλαδή δείχνει την δυναμική αντικατάστασης (ανανέωσης) του πληθυσμού.

Πίνακας 2-1: Κοινωνικοί Δείκτες Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

Αναλογία κοινωνικών βαρών			
	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες
Αιτωλοακαρνανία	55,10%	50,69%	59,88%
Αχαΐα	46,13%	44,64%	47,68%
Ηλεία	52,16%	49,17%	55,46%
Δυτική Ελλάδα	50,32%	47,61%	53,21%
Ελλάδα	46,81%	44,77%	48,86%
Αναλογία Κοινωνικών Βαρών από παιδικό πληθυσμό			
Αιτωλοακαρνανία	26,79%	26,74%	26,83%
Αχαΐα	23,31%	23,95%	22,64%
Ηλεία	24,12%	24,23%	24,00%
Δυτική Ελλάδα	24,54%	24,85%	24,21%
Ελλάδα	22,28%	22,91%	21,65%
Αναλογία Κοινωνικών Βαρών από γεροντικό πληθυσμό			
Αιτωλοακαρνανία	28,31%	23,94%	33,05%
Αχαΐα	22,83%	20,69%	25,05%
Ηλεία	28,04%	24,94%	31,46%
Δυτική Ελλάδα	25,78%	22,76%	29,01%
Ελλάδα	24,52%	21,86%	27,20%
Δείκτης Γήρανσης			
Αιτωλοακαρνανία	105,70%	89,54%	123,15%
Αχαΐα	97,94%	86,39%	110,65%
Ηλεία	116,27%	102,93%	131,10%

Δυτική Ελλάδα	105,07%	91,61%	119,84%
Ελλάδα	110,06%	95,46%	125,64%
Δείκτης Αντικατάστασης			
Αιτωλοακαρνανία	0,95	1,12	0,81
Αχαΐα	1,02	1,16	0,90
Ηλεία	0,86	0,97	0,76
Δυτική Ελλάδα	0,95	1,09	0,83
Ελλάδα	0,91	1,05	0,80

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Απογραφή 2001, Επεξεργασία Στοιχείων

Από τον πίνακα αυτό ουσιαστικά επιβεβαιώνεται η εικόνα που αποτυπώνεται στην πυραμίδα ηλικιών. Η Δυτική Ελλάδα, όπως αποτυπώθηκε στην απογραφή του 2001, παρουσιάζει αυξημένο δείκτη γήρανσης (κυρίως στις Περιφερειακές Ενότητες Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας), ενώ ο δείκτης γήρανσης είναι πολύ μεγαλύτερος στο γυναικείο πληθυσμό σε σύγκριση με τον ανδρικό πληθυσμό.

Η παραπάνω εικόνα επιβεβαιώνεται και με την χρήση του υπολογιζόμενου πληθυσμού ανά φύλο και ηλικία για την περίοδο 1991–2007 όπου οι παραπάνω δείκτες υπολογίζονται ανά ΠΕ της ΠΔΕ και σε σύνολο χώρας.

Πίνακας 2-2: Διαχρονική εξέλιξη κοινωνικών δεικτών στην ΠΔΕ

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αναλογία Κοινωνικών Βαρών																	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	57,40%	57,27%	57,14%	57,01%	56,91%	56,81%	56,70%	56,60%	56,51%	56,42%	56,22%	56,17%	56,17%	56,04%	56,18%	56,07%	55,54%
ΑΧΑΪΑ	53,26%	52,44%	51,67%	50,93%	50,26%	49,57%	48,87%	48,18%	47,52%	46,82%	46,30%	46,08%	46,09%	46,21%	46,40%	46,47%	46,23%
ΗΛΕΙΑ	61,15%	60,26%	59,38%	58,51%	57,71%	56,86%	56,02%	55,25%	54,55%	53,98%	53,44%	52,87%	52,33%	51,89%	51,68%	51,29%	50,57%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	56,51%	55,87%	55,27%	54,68%	54,14%	53,58%	53,01%	52,47%	51,95%	51,44%	50,99%	50,72%	50,57%	50,45%	50,50%	50,39%	49,93%
ΕΛΛΑΔΑ	49,10%	48,87%	48,63%	48,37%	48,14%	47,89%	47,64%	47,40%	47,18%	46,96%	46,97%	47,25%	47,59%	48,00%	48,56%	48,92%	49,00%
Αναλογία Κοινωνικών Βαρών από παιδικό πληθυσμό																	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	33,5%	32,8%	32,2%	31,5%	30,8%	30,1%	29,4%	28,7%	28,0%	27,3%	26,5%	25,8%	25,3%	24,7%	24,3%	23,8%	23,3%
ΑΧΑΪΑ	32,3%	31,3%	30,4%	29,5%	28,6%	27,6%	26,7%	25,7%	24,8%	23,9%	23,0%	22,5%	22,1%	21,9%	21,7%	21,5%	21,3%
ΗΛΕΙΑ	32,7%	31,7%	30,8%	30,0%	29,1%	28,2%	27,3%	26,4%	25,5%	24,6%	23,7%	22,7%	21,9%	21,1%	20,4%	19,7%	19,1%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	32,79%	31,91%	31,05%	30,21%	29,39%	28,54%	27,66%	26,79%	25,93%	25,07%	24,23%	23,51%	22,97%	22,52%	22,12%	21,74%	21,35%
ΕΛΛΑΔΑ	28,28%	27,63%	26,99%	26,36%	25,74%	25,10%	24,45%	23,80%	23,17%	22,52%	21,99%	21,68%	21,48%	21,39%	21,35%	21,31%	21,28%
Αναλογία Κοινωνικών Βαρών από γεροντικό πληθυσμό																	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	23,91%	24,45%	24,99%	25,53%	26,09%	26,67%	27,27%	27,88%	28,51%	29,15%	29,72%	30,34%	30,91%	31,34%	31,91%	32,26%	32,23%
ΑΧΑΪΑ	20,92%	21,09%	21,28%	21,47%	21,70%	21,94%	22,19%	22,45%	22,70%	22,94%	23,25%	23,62%	23,97%	24,30%	24,69%	24,95%	24,90%
ΗΛΕΙΑ	28,49%	28,52%	28,54%	28,54%	28,58%	28,63%	28,73%	28,87%	29,06%	29,34%	29,73%	30,15%	30,48%	30,75%	31,27%	31,57%	31,46%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	23,72%	23,96%	24,21%	24,46%	24,75%	25,04%	25,35%	25,68%	26,02%	26,37%	26,76%	27,20%	27,60%	27,92%	28,38%	28,65%	28,58%
ΕΛΛΑΔΑ	20,83%	21,24%	21,64%	22,02%	22,40%	22,79%	23,19%	23,60%	24,01%	24,44%	24,98%	25,57%	26,10%	26,61%	27,21%	27,62%	27,72%
Δείκτης Γήρανσης																	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	87,24%	89,84%	92,54%	95,25%	98,14%	101,42%	105,24%	109,41%	113,96%	119,06%	125,36%	132,72%	139,45%	145,51%	153,26%	160,05%	164,63%
ΑΧΑΪΑ	64,68%	67,27%	70,00%	72,86%	75,96%	79,38%	83,19%	87,22%	91,47%	96,09%	100,88%	105,13%	108,41%	110,92%	113,75%	115,92%	116,77%
ΗΛΕΙΑ	87,24%	89,84%	92,54%	95,25%	98,14%	101,42%	105,24%	109,41%	113,96%	119,06%	125,36%	132,72%	139,45%	145,51%	153,26%	160,05%	164,63%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	72,34%	75,09%	77,98%	80,97%	84,19%	87,72%	91,65%	95,85%	100,33%	105,20%	110,48%	115,70%	120,17%	123,98%	128,28%	131,79%	133,83%
ΕΛΛΑΔΑ	73,65%	76,86%	80,16%	83,53%	87,04%	90,80%	94,86%	99,13%	103,62%	108,55%	113,62%	117,92%	121,50%	124,39%	127,44%	129,61%	130,25%
Αναλογία Αντικατάστασης																	
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ	1,15	1,11	1,08	1,05	1,02	0,99	0,95	0,91	0,88	0,84	0,80	0,75	0,72	0,69	0,65	0,62	0,61
ΑΧΑΪΑ	1,55	1,49	1,43	1,37	1,32	1,26	1,20	1,15	1,09	1,04	0,99	0,95	0,92	0,90	0,88	0,86	0,86
ΗΛΕΙΑ	1,15	1,11	1,08	1,05	1,02	0,99	0,95	0,91	0,88	0,84	0,80	0,75	0,72	0,69	0,65	0,62	0,61
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1,38	1,33	1,28	1,24	1,19	1,14	1,09	1,04	1,00	0,95	0,91	0,86	0,83	0,81	0,78	0,76	0,75
ΕΛΛΑΔΑ	1,36	1,30	1,25	1,20	1,15	1,10	1,05	1,01	0,97	0,92	0,88	0,85	0,82	0,80	0,78	0,77	0,77

Πηγή: α. ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Επεξεργασία στοιχείων
β. Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΠΔΕ

Από τον παραπάνω πίνακα επιβεβαιώνεται και ισχυροποιείται η εικόνα που αποτυπώθηκε με την απογραφή του 2001. Ενδεικτικό της γήρανσης του πληθυσμού στην Δυτική Ελλάδα είναι ο δείκτης αντικατάστασης, ο οποίος σε περίοδο 17 χρόνων, μειώθηκε κατά 47%.

Κοινωνική Ενσωμάτωση ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων - Δυνατότητες πρόσβασης σε Υπηρεσίες

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε πανελλαδικά τα έτη 2009 και 2010¹ τα συμπεράσματα αυτής θεωρούνται αντιπροσωπευτικά και για τις τρεις ΠΕ της ΠΔΕ οι μετανάστες στην Ελλάδα φαίνεται να έχουν ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας με τους Έλληνες, αλλά σε εντελώς διαφορετικά πεδία (κυρίως γεωργικές ή οικοδομικές εργασίες), δουλεύουν περισσότερο, χωρίς πλήρη ασφαλιστικά δικαιώματα, σε δουλειές που δεν προτιμούν οι ημεδαποί και με χαμηλότερους μισθούς. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους δείκτες ένταξης των μεταναστών στην εργασία, ο βαθμός ετεροαπασχόλησης είναι ιδιαίτερα υψηλός, ενώ μετανάστες με ίδια προσόντα, εκπαιδευτικό επίπεδο και ίδια εμπειρία με Έλληνες εργαζόμενους, απασχολούνται σε πολύ διαφορετικά επαγγέλματα.

Υψηλά είναι και τα ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας μεταξύ των μεταναστών, (μόνο το 60% είναι πλήρως ασφαλισμένοι). Η οικονομική κρίση έχει επίσης επιδεινώσει τα ποσοστά ανεργίας τους, ενώ επισημαίνεται ότι οι άνδρες μετανάστες βρίσκουν πιο εύκολα και καλύτερα αμειβόμενες δουλειές από τις γυναίκες. Ικανοποιητικοί είναι οι δείκτες ένταξης των μεταναστών στις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας (σχεδόν το σύνολο των μεταναστών έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας) και δεν έχουν αντιμετωπίσει άρνηση εξέτασης από το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό της χώρας. Το 60% δήλωσαν πολύ ή μέτρια ικανοποιημένοι, ενώ αν προστεθεί σε αυτό το ποσοστό, όσων δήλωσαν αδιάφοροι, το ποσοστό ανέρχεται στο 76,7%. Ένας στους τέσσερις χρήστες των υπηρεσιών υγείας της Ελλάδας είναι αλλοδαπός.

Το 70% των παιδιών των μεταναστών φοιτούν σε δημοτικά σχολεία αν και το 15,2% εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευσή τους, ποσοστό που φθάνει στο 40% σε ηλικίες 19-25. Το 63,3% είναι ικανοποιημένοι από την εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών τους, ποσοστό που αυξάνει στις αγροτικές περιοχές. Εξαιρετικά χαμηλά είναι τα ποσοστά γνώσης της ελληνικής γλώσσας, αλλά και της πρόσβασης στην εκπαιδευτική διαδικασία στις τάξεις των Ασιατών αλλά και των νεοεισερχομένων. Πολύ χαμηλά είναι τα ποσοστά πρόσβασης αλλά και αποχώρησης των μεταναστών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ μεγάλο ποσοστό των μεταναστών αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εκμάθηση ελληνικών.

Οι μετανάστες εμφανίζονται ικανοποιημένοι από την στέγασή τους, τις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας και από το ελληνικό σχολείο, αν και είναι δυσκολότερο να αποκτήσουν δική τους κατοικία και τα παιδιά τους εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο σε μεγαλύτερα ποσοστά, αναλογικά με τους Έλληνες. Σχετικά με τη στέγαση, προκύπτει ότι οι τιμές των δεικτών είναι σχετικά ικανοποιητικές, αφού ικανοποιημένοι από τις συνθήκες στέγασης δήλωσαν το 78% των μεταναστών. Ιδιαίτερα χαμηλό είναι το ποσοστό ιδιοκατοίκησης, φτάνοντας στο 10,8%. Ειδικότερα, μία στις τρεις αιτήσεις για στεγαστικά δάνεια γίνονται από μετανάστες, εκ των οποίων μία στις τρεις εγκρίνεται.

Η ομοιομορφία χωρικής κατανομής ανά την επικράτεια βρίσκεται σε ποσοστό 83,5%

Σύμφωνα με τα στοιχεία της; ΕΛ.ΣΤΑΤ, κατά το σχολικό έτος 2008 – 2009, στις ΠΕ της ΠΔΕ, το μαθητικό δυναμικό που προέρχεται από παλλινოსτούντες και αλλοδαπούς διαμορφώνεται σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία του παρακάτω πίνακα. Το αντίστοιχο δυναμικό σε επίπεδο χώρας είναι για το Γυμνάσιο 36.665 μαθητές (5.502 παλλινოსτούντες και 31.163 αλλοδαποί), για το Λύκειο 14.954 μαθητές (4.115 παλλινოსτούντες και 10.839 αλλοδαποί) και για την επαγγελματική εκπαίδευση 14.758 μαθητές (3.895 παλλινოსτούντες και 10.863 αλλοδαποί).

---

¹ Παρουσιάστηκε πρόσφατα από τον τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς (ΕΜΜΕΔΙΑ) του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης με θέμα «δείκτες ένταξης των μεταναστών στην Ελλάδα».

Πίνακας 2-3: Κατανομή παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε Γυμνάσια και Λύκεια των ΠΕ της ΠΔΕ κατά το σχολικό έτος 2008 - 2009

	ΠΕ ΑΧΑΪΑΣ			ΠΕ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ			ΠΕ ΗΛΕΪΑΣ			ΠΔΕ		
	Παλ/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο	Παλ/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο	Παλ/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο	Παλ/ντες	Αλλοδαποί	Σύνολο
Γυμνάσιο	67	757	824	36	319	355	14	387	401	117	1.463	1.580
Λύκειο	64	236	300	18	100	118	8	112	120	90	448	538
Επαγγελματική εκπαίδευση	-	-	-	-	-	-	-	-	-	76	366	442
ΣΥΝΟΛΟ	131	993	1.124	54	419	473	22	499	521	283	2.277	2.560

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός μαθητών των παραπάνω ομάδων βρίσκεται στην ΠΕ Αχαΐας με ποσοστό 44% του συνόλου της ΠΔΕ. Ακολουθούν οι ΠΕ Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας. Το ποσοστό των μαθητών των παραπάνω ομάδων σε σχέση με τη χώρα ανέρχεται σε 3,8%.

Οι Ρομ είναι μια από τις μεγαλύτερες ομάδες μειονοτήτων σε αρκετά κράτη μέλη, στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη. Την περίοδο 2000–2006, ωστόσο οι διευθύνουσες αρχές του ΕΚΤ ανέφεραν συμμετοχή των Ρομ στα υποστηριζόμενα μέτρα μόνο σε πέντε κράτη μέλη — Φινλανδία (500 συμμετέχοντες), Ελλάδα (33.000), Ουγγαρία (23 000), Ιρλανδία (7.000) και Ισπανία (35.000)².

Η πολιτική συνοχής της Ε.Ε έπαιξε σημαντικό ρόλο στη στήριξη της ένταξης των μεταναστών και των μειονοτήτων³. Οι κανονισμοί του ΕΚΤ για τις περιόδους 2000–2006 και 2007–2013 περιέχουν διατάξεις για τη στήριξη και των δύο είτε έμμεσα, με μέτρα καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού, είτε άμεσα, χαρακτηρίζοντάς τους ως ομάδες στόχους. Για την περίοδο 2000–2006, δώδεκα κράτη μέλη (Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Σουηδία) συγκέντρωσαν στοιχεία για τους μετανάστες και τις μειονότητες, σύμφωνα με τα οποία 1,2 εκατομμύρια αυτών συμμετείχαν σε προγράμματα του ΕΚΤ. Στην Ισπανία αναλογούσε το 58% αυτών και ακολουθούσαν η Ιταλία (14%) και η Ελλάδα (8%). Τα μέτρα περιλάμβαναν ανάπτυξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία και προσαρμογή της στήριξης σύμφωνα με τις ανάγκες.

Στο μεγάλο αστικό κέντρο της Πάτρας η συνεχής ροή μεγάλου αριθμού μεταναστών δημιουργεί έντονο κοινωνικό πρόβλημα που ταλανίζει την πόλη από τα μέσα της δεκαετίας του 90, εξ' αιτίας της αθρόας εισέλευσης οικονομικών μεταναστών και της μόνιμης διαβίωσής τους. Μέχρι σήμερα το πρόβλημα παραμένει άλυτο, έχοντας ενταθεί την τελευταία δεκαετία, όταν άρχισε να μετακινείται μεγάλος αριθμός Αφγανών χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα, καθώς και Σομαλών και Σουδανών. Σήμερα υπολογίζεται ότι διαβιούν στην Πάτρα περίπου 3000 με 5000 μετανάστες χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα, με σκοπό τη λαθραία ακτοπλοϊκή έξοδο από την Ελλάδα προς την Ιταλία και τις χώρες της ανεπτυγμένης Ευρώπης.

3. Βιοτικό επίπεδο - Δείκτες ευημερίας

Μελετώντας τους δείκτες ευημερίας της απογραφής 2001⁴ για την Π.Δ.Ε. παρατηρείται ότι η κατάσταση της Περιφέρειας υπολείπεται της χώρας όπως και από τις περισσότερες περιφέρειες.

Ως προς το ποσοστό αστικοποίησης (απογραφή 2001) η Περιφέρεια κατατάσσεται 7^η. Με εξαίρεση τις περιφέρειες των μεγάλων μητροπολιτικών κέντρων (Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας) που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο ποσοστό αστικοποίησης σε σχέση με τη χώρα, οκτώ περιφέρειες έχουν ποσοστό με μικρές διακυμάνσεις, συμπεριλαμβανομένης και της Δυτικής Ελλάδας. Στις τελευταίες θέσεις αυτής της κατάταξης είναι τα Ιόνια Νησιά, το Βόρειο Αιγαίο και η Ήπειρος.

Ως προς τις κατοικίες ανά 1000 κατοίκους (απογραφή 2001), η Π.Δ.Ε. εμφανίζει ποσοστό λίγο μεγαλύτερο από αυτό της χώρας και βρίσκεται στην 9^η θέση της κατάταξης. Στην ίδια θέση βρίσκεται και στις κατάταξεις των δεικτών της ετήσιας κατα κεφαλήν κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας (έκθεση 2008) και των αριθμό ΙΧ αυτοκινήτων ανά 1000 κατοίκους (έκθεση 2007).

Σχετικά με τους δείκτες εκπαίδευσης (απογραφή 2001), η Περιφέρεια βρίσκεται στην ένατη θέση στο ποσοστό των αναλφάβητων (στην ίδια θέση με την Ήπειρο και τα Ιόνια Νησιά σε σχέση με την χώρα) ξεπερνώντας μόνο την Θεσσαλία και την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και στην έβδομη θέση στο ποσοστό απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που μαζί με άλλες έξι περιφέρειες με πολύ κοντινά ποσοστά αποτελούν το κάτω μέρος της κατάταξης (Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Μακεδονίας, Πελοποννήσου, Ιονίων Νήσων, ΑΜΘ και Νοτίου Αιγαίου), παρόλη τη δυναμική του Πανεπιστημίου Πατρών.

Εστιάζοντας τη μελέτη στις Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) **μόνο η Π.Ε. Αχαΐας παρουσιάζει εικόνα πολύ κοντινή στην κατάσταση της χώρας, ενώ οι άλλες δύο εμφανίζουν μεγάλες αποκλίσεις προς τα κάτω.**

² Αναφορά για τις παρεμβάσεις του ΕΚΤ στην ΕΕ. Το ευρωπαϊκό κοινωνικό ταμείο και οι Ρομ, Bernard Brunhes International (BBI), 2010.

³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών, τρίτη ετήσια έκθεση για τη μετανάστευση και την ένταξη, COM(2007) 512 τελικό, Βρυξέλλες, 11.9.2007.

⁴ Ο δείκτης κατά κεφαλήν κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας είναι από στοιχεία της έκθεσης 2008, ενώ ο δείκτης: αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων ανά 1000 κατοίκους, του 2007

Στο ποσοστό αστικοποίησης παρατηρούνται τρεις διαφορετικές εικόνες κατανομής πληθυσμού για τις Περιφερειακές Ενότητες. Η Αχαΐα με το αστικό κέντρο της Πάτρας έχει ποσοστό πολύ υψηλότερο από της χώρας, ενώ οι υπόλοιποι Δήμοι είτε δεν έχουν αστικό πληθυσμό είτε έχουν μικρό ποσοστό. Η Ηλεία έχει αυξημένα ποσοστά σε αρκετούς Δήμους που προδίδουν την ύπαρξη πολλών μεσαίων αστικών κέντρων μεσαίου μεγέθους (Πύργος, Αμαλιάδα, Λεχαινά, Γαστούνη, Ζαχάρω). Η Αιτωλοακαρνανία έχει μεγάλα αστικά κέντρα, το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι, μεσαία αστικά κέντρα (Ναύπακτος και Βόνιτσα) και μικρά (Αμφιλοχία και Αστακός).

Ο δείκτης των κατοικιών ανά 1000 κατοίκους είναι για όλους τους Δήμους αυξημένος, με τα υψηλότερα νούμερα να εντοπίζονται στους Δήμους Ναυπακτίας, Καλαβρύτων και Αιγειαλίας, ποσοστά που σχετίζονται τόσο με τις τουριστικές επενδύσεις της περιοχής σε σχέση με τους μόνιμους κατοίκους όσο και με την ζήτηση δεύτερης κατοικίας κυρίως στις παραλιακές περιοχές.

Οι δείκτες κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και αριθμού ΙΧ αυτοκινήτων ανά 1000 κατοίκους κατατάσσουν τις Π.Ε. με την εξής σειρά: Αχαΐα, Αιτωλοακαρνανία και Ηλεία σε σχέση με την κατάσταση της χώρας.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, η Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας έχει το υψηλότερο ποσοστό αναλφάβητων της Περιφέρειας, αρκετά υψηλότερο από το ποσοστό της χώρας, σε καλύτερη θέση είναι η Ηλεία, ενώ η Αχαΐα έχει ποσοστό ανάλογο της χώρας. Τα μεγαλύτερα ποσοστά αναλφάβητων στους Δήμους συγκεντρώνονται και πάλι σε Δήμους της Αιτωλοακαρνανίας καθώς και στους Δήμους Ερυμάνθου, Δυτικής Αχαΐας, Αρχαίας Ολυμπίας (ορεινές περιοχές Περιφέρειας) και Πηνειού.

Στα ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η εικόνα είναι διαφορετική καθώς το υψηλότερο ποσοστό εντοπίζεται στην Αχαΐα, μετά στην Αιτωλοακαρνανία και τέλος στην Ηλεία. Αναμενόμενη εικόνα σε συνδυασμό με την ύπαρξη σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε Πάτρα, Αγρίνιο, Μεσολόγγι και Ναύπακτο. Από τους Δήμους της Ηλείας ξεχωρίζει ο Δήμος Πύργου.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία του 2001 με τα αντίστοιχα του 1991 παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση-βελτίωση των δεικτών του 2001 που αναφέρονται στον αριθμό κατοικιών και Ι.Χ. αυτοκινήτων από 1.000 κατοίκους στην Π.Δ.Ε. Αντίθετα σε σχέση με τον δείκτη της χώρας υπάρχει μείωση του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφέρεια που οφείλεται αποκλειστικά στην μείωση του αντίστοιχου ποσοστού της Αιτωλνίας. Η Αχαΐα φέρει καλύτερους δείκτες σε σχέση με τις άλλες δύο ενότητες της Περιφέρειας. Διαφορές εντοπίζονται στο βαθμό αστικοποίησης που η δυναμική της Αχαΐας μειώνεται και αυξάνονται τα άλλα δύο ποσοστά, στον αριθμό των ΙΧ αυτοκινήτων με πολύ μεγάλη αύξηση στις Π.Ε. Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας και η πολύ μεγάλη αύξηση του ποσοστού αναλφάβητων στην Ηλεία. Πιο αναλυτικά:

	% αστικοποίησης 2001	Κατοικίες / 1000κατ. 2001	Ετήσια κατά κεφ. κατανάλωση ηλεκτρ.ενέργ. 2008	Αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων / 1000κατ. 2007	% αναλφάβητων 2001	% αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2001
Ελλάδα	100	100	100	100	100	100
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	81	114	82	79	131	66
Κεντρική Μακεδονία	102	77	94	86	97	99
Δυτική Μακεδονία	70	115	67	69	103	63
Θεσσαλία	86	125	126	77	129	79
Ήπειρος	63	142	74	88	121	83
Ιόνια Νησιά	49	170	96	107	121	65
Δυτική Ελλάδα	78	118	74	72	121	66
Στερεά Ελλάδα	77	153	277	72	117	63
Πελοπόννησος	66	159	87	78	102	65
Αττική	132	60	89	124	80	141
Βόρειο Αιγαίο	62	219	66	91	89	70
Νότιο Αιγαίο	83	169	112	131	112	66
Κρήτη	79	128	92	130	104	78
Ευρωπαϊκή Ένωση						
Ελλάδα	100	100	100	100	100	100
Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	78	118	74	72	121	66
Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας	71	191	64	66	148	73
Δήμος Αγρινίου	84	175			143	87

	% αστικοποίησης 2001	Κατοικίες / 1000κατ. 2001	Ετήσια κατά κεφ. κατανάλωση ηλεκτρ.ενέργ. 2008	Αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων / 1000κατ. 2007	% αναλφαβήτων 2001	% αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2001
Δήμος Ακτίου-Βόνιτσας	66	180			156	37
Δήμος Αμφιλοχίας	30	185			184	41
Δήμος Θέρμου	0	243			132	39
Δήμος Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου	98	181			146	80
Δήμος Ναυπακτίας	66	252			139	91
Δήμος Ξηρομέρου	26	213			151	34
Περιφερειακή Ενότητα Αχαΐας	94	192	91	87	101	120
Δήμος Αιγιαλείας	66	248			90	94
Δήμος Δυτικής Αχαΐας	28	144			161	35
Δήμος Ερυμάνθου	0	196			159	28
Δήμος Καλαβρύτων	0	291			123	41
Δήμος Πατρέων	122	178			91	148
Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας	60	175	58	52	123	63
Δήμος Ανδραβίδας - Κυλλήνης	62	167			105	58
Δήμος Ανδρίτσαινας - Κρεστενών	36	137			107	43
Δήμος Αρχαίας Ολυμπίας	0	190			158	39
Δήμος Ζαχάρως	63	177			117	62
Δήμος Ήλιδας	74	166			128	66
Δήμος Πηνειού	92	140			150	50
Δήμος Πύργου	64	210			115	85

Στο τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Π.Δ.Ε. (2012-2014) αναφέρονται τα αποτελέσματα συγκριτικής αξιολόγησης των περιφερειών και των Π.Ε. της χώρας σε σύγκριση με τον εθνικό μ.ο. σε έρευνα-μελέτη από ομάδα ερευνητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, βασιζόμενη σε δεκάδες δείκτες και στην σταθμική συσχέτισή τους, όπως διαμορφώνονται κάτω από συγκεκριμένα μοντέλα ανάπτυξης. Με βάση την έρευνα αυτή η ΠΔΕ αξιολογείται ότι είναι στην τελευταία θέση στο σύνολο της χώρας (όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα).

*Πίνακας 6: Συνθετικός δείκτης ευημερίας και ανάπτυξης (Σ.Δ.Ε.Α.)
σε επίπεδο περιφέρειας.*

Γεωγραφική Ενότητα	ΣΔΕΑ 1-21		ΣΔΕΑ 2-21	
Περιφέρειες (NUTS II)	2000		2000	
Ελλάδα				
Αττική	76,8	1	75,4	1
Νότιο Αιγαίο	52,5	2	52,6	2
Κεντρική Μακεδονία	39,8	3	39,2	3
Κρήτη	38,8	4	38,8	4
Βόρειο Αιγαίο	35,1	5	35,0	5
Ιόνια Νησιά	33,9	6	33,9	6
Θεσσαλία	27,6	7	27,4	8
Στερεά Ελλάδα	27,6	8	29,4	7
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	26,5	9	26,1	9
Πελοπόννησος	25,0	10	26,0	10
Δυτική Μακεδονία	24,0	11	23,4	11
Ήπειρος	22,4	12	22,2	12
Δυτική Ελλάδα	19,2	13	18,9	13
AV	34,560		34,489	
C.Vw	0,730		0,709	
Max/min	3,994		3,984	
top10av	163,111		161,595	
bottom10av	63,392		62,328	

Κατάταξη των Περιφερειών σύμφωνα με τον Συγκριτικό Δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης (ΣΔΕΑ)

Π.Ε. (NUTS III)	ΣΔΕΑ	Σειρά Κατάταξης
Αττικής	67,3	1
Θεσσαλονίκης	52,7	2
Δωδεκανήσου	46,6	3
Κυκλάδων	44,6	4
Χανίων	39,4	5
Ηράκλειου	39	6
Σάμου	37,4	7
Κεφαλληνίας	37,3	8
Μαγνησίας	37	9
Ζακύνθου	36,2	10
Χίου	36,1	11
Αχαΐας	34,8	12
Κέρκυρας	34,6	13
Λασιθίου	34,3	14
Βοιωτίας	34,1	15
Καβάλας	33,4	16
Αργολίδας	33,2	17
Λευκάδας	32,5	18
Ρεθύμνου	32,5	19
Ιωαννίνων	32,1	21
Κορινθίας	32,1	20
Λέσβου	32	22
Λάρισας	31,9	23
Κοζάνης	31,4	24
Πιερίας	31,1	25
Χαλκιδικής	30,6	26
Ευβοίας	30,3	27
Έβρου	30,1	28
Ημαθίας	28,6	29
Αρκαδίας	26,8	30
Ξάνθης	26,4	31
Τρικάλων	26,4	32
Φθιώτιδας	26,2	33
Ροδόπης	26	34
Καστοριάς	25,5	35
Φωκίδας	25,3	37
Λακωνίας	25,3	36
Πρέβεζας	25,1	38
Μεσσηνίας	24,9	39
Δράμας	24,5	40
Πέλλας	23,6	41
Φλώρινας	23,6	42
Κιλκίς	22,7	43
Γρεβενών	22,1	44
Αιτωλοακαρνανίας	21,4	45
Αρτας	20,9	46
Σερρών	20,7	47
Καρδίτσας	20,6	48
Θεσπρωτίας	20,1	49
Ηλείας	17	50
Ευρυτανίας	16,2	51

Πηγή: Τριετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (2011)

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει η Ηλεία βρίσκεται στην 50^η θέση από πλευράς δεικτών ευημερίας, η Αιτωλ/νία στην 45^η θέση και η Αχαΐα στην 12^η μεταξύ των 52 Π.Ε. της χώρας.

4. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

Το ποσοστό του πληθυσμού που απειλείται από τη φτώχεια δηλαδή το ποσοστό των ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού μέσου διαθέσιμου εισοδήματος, παραμένει σχετικά υψηλό σε μερικά κράτη μέλη της Ε.Ε.

Με βάση τον ορισμό ότι φτωχοί θεωρούνται εκείνοι που έχουν εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του εθνικού μέσου εισοδήματος, το ποσοστό των ατόμων που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή στην Ελλάδα ανήλθε το 2010 στο 23,8%, ποσοστό μικρότερο από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό (ΕΕ-27=25,7%). Αυτός ο κίνδυνος σε επίπεδο χώρας είναι υψηλότερος για τις γυναίκες (24,9%) από ότι για τους άντρες (22,7%) γεγονός που ισχύει και σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΕ-27) .

Πίνακας 4-1: Συγκριτική απεικόνιση του ποσοστού του πληθυσμού της Χώρας στο όριο της φτώχειας συγκριτικά με Ευρωπαϊκούς Μέσους όρους

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΕU27	:	:	:	26	26,2	25,8	25,1	25,1	25,7
ΕU25	:	:	:						
ΕU15	:	25	26	25,5	25,8	25,7	24,8	25,2	25,9
ΕΑ17	:	:	:	24,3	24,8	24,7	23,7	23,9	24,7
ΕL	:	23,7	22,5	22,6	23,4	23,7	23,3	22,7	23,8
Άντρες									
ΕU27	:	:	:	25,0	25,1	24,8	24,0	24,1	24,9
ΕU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕU15	:	23,0	24,0	24,2	24,5	24,4	23,5	24,0	24,9
ΕΑ17	:	:	:	23,1	23,6	23,6	22,6	22,9	23,9
ΕL	:	22,9	21,2	21,1	22,1	22,7	22,3	21,6	22,7
Γυναίκες									
ΕU27	:	:	:	26,9	27,0 ^s	26,9	26,1	26,1	26,5
ΕU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕU15	:	26,0	27,0	26,6	26,9	26,9	26,0	26,2	26,9
ΕΑ17	:	:	:	25,3	25,7	25,8	24,8	24,8	25,5
ΕL	:	24,5	23,8	24,1	24,7	24,7	24,3	23,7	24,9

Πηγή: α. Eurostat β. IOBE

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού που ζει στο όριο της φτώχειας στην Ελλάδα, υστερεί συστηματικά σε σύγκριση τόσο με την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, 25,15 και 17 κρατών μελών όσο και με τον μέσο όρο των χωρών Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία. Το ίδιο ισχύει και από την επιμέρους παρατήρηση των στοιχείων κατά φύλλο.